

УДК 340.12

С. В. Шефель, доктор філософських наук, професор

ФЕНОМЕН ПРАВА НА ТЛІ ЕКОСОЦІАЛЬНОЇ ДИНАМІКИ

Привернено увагу до визначення змісту феномену права у контексті діалектичних змін в екосоціалній сфері на тлі етногенезу. Обґрунтовано домінацію принципу права на життя як системоутворюючого елемента коеволюційних відносин.

Ключові слова: право, екосоціална сфера, етногенез, коеволюція.

Актуальність теми та аналіз її наукового розроблення. Визначення сутності феномену права виявляється наскрізною лінією філософсько-правознавчого дискурсу протягом усієї свідомої історії людства. Про це свідчить розмаїття підходів, запропонованих в обґрунтуванні природи права [1–4, с. 7–142; 5–7].

Позитивізм завжди пов'язував сутність права з поняттям примусової функції державного закону, ігноруючи як спекулятивні визначення щодо фундаментальності ідеальної природи права [6]. Це призводить до втрати можливості цілісного розуміння того, чим насправді є правова реальність.

Методологічно пошкодженою виявляється й позиція представників правового об'єктивізму, які перебільшують розуміння сутності природи права через абсолютизацію його властивості у регулюванні соціальних стосунків.

Також методологічно обмеженими є спроби репрезентантів правового суб'єктивізму довести специфічність феномену права шляхом абсолютизації ролі людської суб'єктивності як єдиного джерела його походження [7; 8], унаслідок чого втрачається зв'язок ідеї права як основи конструювання модусів правового життя з реаліями самого цього життя.

Як показує зазначене, проблема визначення природи права вимагає пошуку і застосування нової парадигми мислення, яка б урахувала напрацювання представників сучасних філософсько-правових шкіл, що опрацьовують методологію правового інтерсуб'єктивізму, особливо в його екоософському вимірі [8–12].

Нагальна потреба у дослідженні феномену права в нових парадигмальних вимірах, а у нашому випадку — з позиції екоософської рефлексії права, зумовлюється не тільки його пізнавальною невичерпаністю, а й необхідністю, спираючись на нове знання про нього, дати раду справі формування такої екоправової стратегії розвитку нашого суспільства, яка була б адекватною глобальним екологічним викликам сьогодення.

Тому об'єктом нашого дослідження виступає той аспект екосоціалної реальності, який є етнологічним підґрунтям правового буття світового соціуму, а предметом — виявлення закономірностей становлення екоправового

змісту буття людства на тлі аналізу процесів етногенезу, зокрема у вигляді універсальних принципів екоправової культури. Виходячи з цього, *метою* цієї розвідки є обґрунтування домінації принципу права на життя як системоутворюючого елемента коєволюційних відносин. Це дозволить, з нашої точки зору, розв'язати головне її завдання, власне: уточнити теоретико-методологічне підґрунтя моделі екосоціальної стратегії розвитку, зокрема сучасного українського соціуму.

Досягнення поставленої мети дослідження та вирішення пов'язаних з цим завдань передбачається здійснити за допомогою комплексу чинників екоософсько-правової рефлексії як одного з методологічних виявів сучасної пост(мета)некласичної парадигми філософії інтерсуб'єктивізму. Йдеться про використання того методологічного знаряддя, яке розроблялося в межах екоософської школи сучасної комунікативної філософії, зокрема в працях Р. Аттілди [13], К. Ікеди [14], Г. Йонаса [15], Б. Каллікотта [16], З. Лапіної [17], К. М. Маср-Абіха [18], О. Субетто [19], Л. Уайт-мл. [20], Чжоу Хун [17], Ф.-Е. Шварцкопфа [21], К. Шиліна [17; 22] та інших її представників. Цей підхід, з нашої точки зору, може дати бажані щодо дослідження наслідки, якщо його творчо екстраполювати в контекст концепції екоософії права як філософського вчення про гармонізацію відносин між людьми як правовими особистостями та їхнім соціумом і Природою за допомогою толерантного правового дискурсу. Тому наша наукова розвідка має змістовно розвинути концепцію екоософії права і виявити дещо нове у розумінні права як чинника творення екосоціальної гармонії у сучасному етнополівимірному глобальному світі.

Аналіз проблеми. Наше транзитивне суспільство приречене на «відмирання» внаслідок динамічного процесу етногенезу, на тлі якого й виникає складна нелінійна взаємодія екосоціальних чинників, чільне місце серед яких належить саме праву. Для кожного нового етапу етногенезу зміст взаємодії цих чинників буде новим, що й зумовлюватиме темп і строки оновлення «правового обличчя» кожного окремого етноса як складника розмаїтого малюнку його специфічного «характеру» [23, с. 461]. Відповідно з цим пов'язана й зміна ключового імперативу, яким керується той чи інший етнос у межах конкретної історичної епохи та фази етногенезу.

Так, за умов існування общинного ладу відносини між Природою і людською громадою підкорялися принципу брати від неї ресурсів тільки стільки, скільки було достатньо для підтримання репродуктивних сил громади. Це й було мірою відповідальності людини за підтримання «балансу» природних сил, що сприяло їх креативному відновленню. Тому така позиція засвідчувала усталену ментальну екофільну настанову кожного члена первісної людської громади. У цьому сенсі саме на цій стадії людської історії звичаєвим правом було встановлене рівне право усіх природних істот (а не тільки людини)

на життя. (Право)свідомість первісних людей, а нині й репрезентантів тих етносів, які «зупинилися» на цій стадії свого розвитку (наприклад, народи Крайньої Півночі, Амазонії, африканської глибинки) як наскрізь екологічна, є реальним чинником, що впливає на їх практику творення цілісної гармонії в екосоціальной сфері. Завдяки цьому кожний етнос та природне середовище його буття перебували у стані динамічної рівноваги (гомеостазу), що дозволяло людям, флорі та фауні існувати спільно необмежено тривалий час. Власне такий рівень екофільності притаманний свідомості етносів у кінцевій фазі їх існування, коли їхнє життя усталюється, досягаючи розквіту екосоціальной гармонії на тлі традиції, котра ґрунтується на домінації поваги права на життя для усіх його носіїв [23, с. 464].

Ця ментальність і життєва позиція «дитинства» людства, нині репрезентована реліктовими етносами, залишається взірцем для наших сучасників, що розбудовують постіндустріальне суспільство як (еко)правове. Тому ми маємо право метафорично назвати первісне людське екофільне суспільство, так би мовити «тезою» у цілісності діалектики людської історії, яку можливо відновити на якісно новому більш високому її розвитку, «знімаючи» існуючу нині у світі «антитезу» — так звану екофобну культуру техногенної соціально розширеної цивілізації шляхом креативного екофільного синтезу. Неворотний рух етногенезу призводить з часом до накопичення у будь-якому квітучому етносі критичної маси пасіонарієв, що критично ставляться до усталеного гармонійного правопорядку і вимагають його заміни на такий, який би давав їм таку частку достатку, котра відповідала б їх зростаючій ролі у житті громади. Таким чином, пасіонарний рух у суспільстві є ознакою збурення невдоволених своїм статусом певних соціальних сил, які йдуть на революційний злам існуючого правопорядку і руйнують стан екосоціального гомеостазу — динамічного балансу у відносинах між громадою та її природним оточенням (у етнологічному сенсі — традиційним ландшафтним середовищем буття того чи іншого етносу). Унаслідок цього «старий» етнос руйнується і потрапляє у вир нового етапу етногенезу — етапу бурхливого зародження нових етносів, або суперетносу, котрий обумовлює нищення «старої» і початок формування нової системи соціальних відносин та динамічний розвиток усіх елементів екосоціальной сфери відповідно до універсальной тенденції «негативної» поляризації (або, як казали у Стародавній Еладі, — вияву діонісійського початку буття).

Утім, соціально диференційоване суспільство, що прийшло на зміну первісній громаді у більшості регіонів світу, залишаючи у силі дію принципу, за яким громада визначає кожному з її окремих членів коло його функціональних прав, тобто правовий статус, вимагає від нього одне єдине: назавжди залишатися задоволеним цим своїм становищем. Так укорінюється ментальна настанова «права обов'язку», яка потрактовує як природний принцип

«панування—підкорення» вже у формі чинного законодавства. Суспільство від екофільного права-обов'язку збереження життя як вищої соціальної цінності свідомо умисно переводиться можновладцями на рейки екофобної політики і практики підпорядкування їм прерогативи щодо розпорядження правом на життя усіх природних істот, включаючи й підпорядкованих їм державним законом співгромадян шляхом підміни сутнісного розуміння поняття зобов'язального права. Фактично пануючим у законодавстві закріплюється принцип «права сили».

Одночасно відносно природного середовища у цю історичну добу ментальна традиція також принципово змінюється з екофільної на екофобну (і у такий спосіб соціально розшарована цивілізація «знімає» екофільну культуру первісного людства у глобальному масштабі на екофобну як умовно історична «антитеза» знімає «тезу»). Імперативом цієї культури є право сили, що тривалий час (принаймні останні три століття) уособлювалося європоцентричною стратегією «підкорення живої Природи», що стала ментальною основою техногенної цивілізації. Вона виправдовувала безмежне вичерпування природних, і людських зокрема, ресурсів з метою задоволення можновладців «розвинених» країн. Ця екофобна традиція характеризує передусім ту добу в розвитку етносів, коли купка пасіонарієв, що з'являються в їх надрах, розхитуючи з егоїстичних міркувань усталений правопорядок [23, с. 465], порушує у гонитві за одержанням більш широких можливостей для задоволення стрімко зростаючих потреб екосоціальний баланс.

У цьому сенсі йдеться про свідомий перехід у процесі етногенезу від акценту на «позитивній» поляризації соціокультурних суб'єктів (термін П. Сорокіна) [24, с. 206, 221], що в умовах первісного соціуму віддзеркалювала усталення стосунків між власниками різних за функціональним змістом статусів до акценту на їх «негативній» поляризації, коли статусні суперечності між членами громади набували глибоко антагоністичного характеру. Тому принципи зобов'язального права законодавчим шляхом було трансформовано у принцип «права сили» з метою закріплення нового — екофобного типу взаємин, що не тільки забезпечував панівне становище одних громадян (пасіонарієв) над іншими чи одного етносу над іншими, а й відкривав можливість для панування можновладців принаймні над земною Природою. У XIX ст. провідною рисою стереотипу поведінки пасіонарієв постала елементарна жага збагачення [23, с. 468]. Отже, на стадії соціального розшарування відбувається такий перехід у екосоціальних стосунках, коли на місце сили обов'язку приходить право сили, обмежене тільки необхідністю рахуватися з тим, що «сусід також потужний і не менш агресивний» [23, с. 465].

Якщо міфологеми звичаєвого права урівнювали усіх людей перед силою невідворотної дії природної стихії і кодували їхню поведінку в аспекті такої взаємодії, яка б сприяла головній меті — підтриманню, збереженню життя,

то норми «державного права» — закону міфологізували особу правителя як божественного «батька» свого народу, якому тільки й могла належати уся повнота прав і визначення статусу та долі своїх підлеглих. Таким чином, якщо у первісному суспільстві роль соціоутворюючого чинника виконував принцип правового рівноправ'я, імперативом якого виступало «право народження», або право на життя, на якому ґрунтувалася система звичаєвого права як договору між рівноправними членами громади, то у соціально розширеному, соцієтальному суспільстві цей імператив і цей принцип були свідомо вирожені його керманичами в ідею «обдарування» ними людей правами, а головним чином обов'язками, виконання яких мало на меті зміцнення держави, державної влади, що обґрунтувалася як захисниця їхнього життя від зазіхань зовнішніх ворожих сил. Такий підхід руйнував попереднє уявлення про гідність і правосуб'єктність людини, заважав зрозуміти похідність будь-якої державності і влади від людського права (Цицерон), репрезентованого громадською думкою (передусім щодо забезпечення гідного життя). Він насаджував у суспільстві патерналістську психологію. Йшлося про свідоме блокування розвитку творчого потенціалу людей, руйнування цілісності їхньої свідомості та деформацію правосвідомості, перетворення їх на слухняних виконавців волі правителя чи правлячої верхівки держави як складника соцієтальної техногенної цивілізації.

Соці(єт)альною практикою у такому суспільстві було повне, або суттєве обмеження правосуб'єктності людей.

Виникнення, становлення та утвердження соціально розширеного суспільства, державної влади, соцієтальної системи в цілому, що визначалося історичним кроком уперед на шляху розвитку людства, виявило елементи як спадковості, так і зречення того, що йому було притаманним у попередні часи. Йдеться, з одного боку, про такі суттєві речі, як зречення у соцієтальному суспільстві докорінних принципів людського існування і утвердження життя — рівноправ'я людей, їхнього права на гідне життя, справедливості та повагу до оточуючого природного середовища їх буття. З другого боку, встановлені замість цих принципів звичаєвого права інші — принципи «державного» права, а точніше — соцієтального закону, утвердили панування однієї людини, одного прошарку соціуму над іншими, перевтілили суспільний договір рівноправних на «суспільний договір» у вигляді державного закону, норма якого підкорювала соціум владі правителя чи пануючого прошарку, виходячи з їхніх інтересів, а не з інтересів усіх представників соціуму. Це означало приховування справжньої «війни усіх проти усіх», у тому числі «війни» людини проти оточуючої її Природи, бо створена система норм, утверджуючи принципи нерівноправ'я, несправедливості та гноблення, продукувала загострення породжених соцієтальною системою, її владними інститутами, структурами антагонізмів: не тільки між соціальними прошарками, етнічними групами,

релігійними конфесіями тощо, тобто між людьми, а й між екофобним людством та природним середовищем його існування. Історія людства засвідчила катастрофічні для нього наслідки існування такої системи, яка не тільки продукує вороже ставлення між людьми, а й, проголошуючи гасло панування людини над Природою, зіштовхнула їх на шлях руйнівного вичерпання її ресурсів, утверджуючи принципи техногенізації світового соціуму.

Свідомо екологічно просунута еліта вчених так званих розвинених країн, збагнувши жахливу перспективу техногенної цивілізації у вигляді глобальної екологічної катастрофи, заводала про необхідність перебудови відносин людства з Природою. У середині ХХ ст. видатний учений Ф. Осборн, зокрема, охарактеризував цю цивілізацію та її докорінний принцип «права сили» як «історію людської енергії, безрозсудної і безконтрольної» [25, с. 45].

Висновки. Таким чином, протягом існування антагоністичного суспільства соціетальна система сприймалася як норма тому, що її основна вада — екофобність, — визначалася іманентною властивістю природи самої людини як складника будь-якого етносу її пасіонарністю, але не наслідком перевтілення її соціальної діяльності на екокатастрофічну.

У контексті діалектичного розуміння змін, що відбуваються у глобальній екосоціальної сфері на тлі невинного процесу етногенезу, владним інститутам суверенних держав, спираючись на волю повноважних органів світового співтовариства (ООН), закріплену у змісті норм міжнародного права, треба системно-суцільно «зняти» шляхом органічного синтезу кращих досягнень правової культури як складової соціокультурної практики народів світу існуючу техногенну цивілізацію, котра, як «антитеза», у свій час «зняла» попередню екогармонійну цивілізацію первісно-общинного ладу (чи «тезу» — «дитинство» людства). Мета цієї глобальної соціальної процедури — повернутися до екосоціальної гармонії, але на новому рівні розвитку суспільства, коли воно як «суспільство суцільних знань» (ноосфера чи сфера панування екологічного розуму) стане тією фазою розвитку інформаційного соціуму постіндустріальної епохи, коли виявить себе як «сузір'я» гармонійної взаємодії взаємодоповнюючих соціокультур поліетнічного і ментально полярного, але єдиного у цілісності свого правового простору людського світу.

Це означає свідомий перехід державних і недержавних інституцій до стратегії створення найбільш сприятливих умов для всебічного гармонізуючого розвитку особистості, яка підкорятиметься гаслу про те, що в цьому й полягає мета існування її суспільства. Інакше кажучи, така стратегія повинна передбачати можливість свідомого «прирощування» носіями певних типів етноментальності кращих якостей протилежних їм за менталітетом суб'єктів інших соціокультур.

Глобальна екологічна криза, гострі міжетнічні, міжконфесійні, міжнародні військові конфлікти, що спостерігаються і сьогодні, — це вияв пасіонар-

ності у межах етногенезу і наслідок закономірного руху соціального суспільства до його загибелі. Виняткова масштабність цього процесу ставить на порядок денний питання про виживання людства. Відповідь на нього може бути такою: треба системно «зняти» соціальну систему її «антитезою» — новим виміром буття людського співтовариства. Одним з ключових чинників цього процесу є утвердження людини як правової особистості, тобто утвердження такого її екосоціального статусу, який робить її висхідним, генеральним правосуб'єктом. Вирішальну роль у цьому повинна відіграти ідея права, що обґрунтовує застосування примату права народження чи права на гідне життя усіх живих істот, принципів їх рівноправ'я та первинності статусу людини як суб'єкта права і екосоціальної (право)творчості, що робить її відповідальною за відновлення екосоціальної гармонії або динамічної екосоціальної рівноваги (гомеостазу). Йдеться про приборкання пасіонарності шляхом скеровування її в гуманістичне речисще конструктивної творчості через відповідне законодавче врегулювання.

Це цілком можливо, адже закономірності етногенезу скеровують алгоритм розвитку екосоціальної сфери від стану її антагоністичної соціальності до стану екосоціального гомеостазу, підкоряючи змістовні зміни у цій сфері дії невідворотної тенденції до відродження і утвердження в ній домінації як системоутворюючого принципу права на життя шляхом подолання екофобного права сили через екофільне оновлення зобов'язального права у сенсі повернення до глибинних витоків принципу відповідальності людини за збереження земної Природи та гуманістичного ставлення не тільки до собі подібних, а й до репрезентантів усієї біосфери. Тому на тлі екосоціальної динаміки право виявляє свою сутнісну природу через незворотний рух від домінації звичаєвого права народження, що обґрунтовує ментальність рівноправ'я усіх репрезентантів живої Природи (метафорична теза початкової історії біосфери), через катаклізми суперечностей пасіонарного збурення етносів на шляху застосування права сили щодо розбудови свого соціального соціуму (цивілізації як антитези біосферному гомеостазу попередньої історичної доби) до відродження і утвердження домінації права на життя усього суцього в ко-еволюційному процесі взасмин людства, що буде власне постіндустріальне майбутнє як простір глобальної правової інтеграції своєї духовної і матеріальної екофільної культури з історично притаманним кожному етносу природним середовищем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антология мировой правовой мысли [Текст] : в 5 т. — М. : Мысль, 1999.
2. Берман, Г. Западная традиция права: эпоха формирования [Текст] / Г. Берман. — М. : Изд-во МГУ, 1998. — 624 с.

3. Кравець, В. М. Типи праворозуміння як методології основних філософсько-правових дискурсів [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.12 «Філософія права» / В. М. Кравець. — К., 2003. — 16 с. — (Нац. акад. внутр. справ України).
4. Максимов, С. И. Правовая реальность: опыт философского осмысления [Текст] / С. И. Максимов. — Х. : Право, 2002. — 328 с.
5. Четвернин, В. А. Современные концепции естественного права [Текст] / В. А. Четвернин ; отв. ред. В. А. Туманов. — М. : Наука, 1988. — 144 с.
6. Legal Positivism : reference collection [Text] / ed. by Mario Jori; University of Cagliari. — NY : New York University press, 1992.
7. Postmodernism and Law : (reference collection) [Text] / ed. by Dennis Patterson, The State University of New Jersey. — Dartmouth : Publishing Company Limited, 1994. — 443 p.
8. Бургарт, Т. І. Проблема антропної природи права в позитивному екзистенціалізмі Н. Аббаньяно [Текст] / Т. І. Бургарт // Проблеми законності : Респ. міжвідом. наук. зб. ; [відп. ред. В. Я. Тацій]. — Х. : Нац. юрид. акад. України, 2008. — Вип. 98. — С. 182—188.
9. Бургарт, Т. І. Особливості екоософсько-правової методології [Текст] / Т. І. Бургарт // Наук. зап. Харк. ун-ту Повітр. Сил. — Х. : ХУПС, 2009. — Вип. 1 (32). — С. 183—190. — (Соціальна філософія, психологія).
10. Бургарт, Т. І. Сутність та об'єктивна необхідність екоософії права [Текст] / Т. І. Бургарт // Вісн. Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого : зб. наук. пр. ; ред. кол. : А. П. Гетьман та ін. — Х. : Право, 2009. — Вип. 1. — С. 72—81. — (Сер. : Філософія, філософія права, політологія, соціологія).
11. Захарова, В. О. Особливості методологічного підходу до вивчення феномену еко-правового виховання в сучасній Україні [Текст] / В. О. Захарова // Вісн. Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого : зб. наук. пр. ; ред. кол. : А. П. Гетьман та ін. — Х. : Право, 2010. — Вип. 3. — С. 164—175. — (Сер. : Філософія, філософія права, політологія, соціологія).
12. Шефель, С. В. Екоософія права [Текст] / С. В. Шефель // Наук. зап. Харк. ун-ту Повітр. Сил. — Х. : ХУПС, 2008. — Вип. 1 (30). — С. 18—24. — (Соціальна філософія, психологія).
13. Атфилд, Р. Этика экологической ответственности (главы из книги) [Текст] / Р. Атфилд ; пер. Л. И. Василенко и В. Я. Козлов // Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности / антология : пер. с англ. и франц. ; сост. Л. И. Василенко и В. Е. Ермолаева; ввод. ст. Ю. А. Шрейдер. — М. : Прогресс, 1990. — С. 203—257.
14. Икэда, К. Экологическая проблематика в контексте буддизма [Текст] / К. Икэда // Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности / антология : пер. с англ. и франц. ; сост. Л. И. Василенко и В. Е. Ермолаева; ввод. ст. Ю. А. Шрейдер. — М. : Прогресс, 1990. — С. 289—307.
15. Йонас, Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для техногенної цивілізації [Текст] / Г. Йонас ; пер. з нім. — К. : Лібра, 2001. — 400 с.
16. Калликотт, Б. Азиатская традиция и перспективы экологической этики: пропедевтика [Текст] / Б. Калликотт // Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности / антология : пер. с англ. и франц., сост. Л. И. Василенко и В. Е. Ермолаева; ввод. ст. Ю. А. Шрейдер. — М. : Прогресс, 1990. — С. 308—327.

17. Лапина, З. Г. Экологическое воспитание — творческая индивидуальность будущего [Текст] / З. Г. Лапина, Чжоу Хун, К. И. Шилин. — М. : ГУП Изд-во «Нефть и газ» РГУ нефти и газа им. И. М. Губкина, 2002. — 256 с. — (Энциклопедия Живого знания; т. 6).
18. Маер-Абіх, К. М. Повстання на захист природи. Від доквілля до спільносвіту [Текст] / К. М. Маер-Абіх : пер. з нім. А. Єрмоленко. — К. : Лібра, 2004. — 196 с.
19. Субетто, А. И. Экокультура как форма неклассического социоприродного гомеостаза на базе общественного интеллекта [Текст] / А. И. Субетто // Экологическая культура в научных, философских и богословских интерпретациях : матер. IX междунар. конгресса ; (17—19 окт. 1996 г., С.-Петербург). — СПб. : Изд. фирма «Наука», 1996. — С. 112—116.
20. Уайт-мл. Л. Исторические корни нашего экологического кризиса [Текст] / Л. Уайт-мл. // Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности / антология : пер. с англ. и франц. ; сост. Л. И. Василенко и В. Е. Ермолаева; введ. ст. Ю. А. Шрейдер. — М. : Прогресс, 1990. — С. 188—202.
21. Шварцкопф, Ф.-Э. Метаморфоза данного: На пути к созданию экологии сознания [Текст] / Ф.-Э. Шварцкопф ; пер. с англ. Н. Лянин. — М. : Идея-Пресс, 2000. — 232 с.
22. Шилин, К. И. Экософские начала социологии будущего [Текст] / К. И. Шилин. — М. : Социум, 2000. — 352 с. — (Первая энциклопедия третьего тысячелетия; т. 1).
23. Гумилев, Л. Н. Этногенез и биосфера Земли [Текст] / Л. Н. Гумилев // Собрание сочинений. — СПб. : СЗКЭО «Кристалл»; М. : ОНИКС, 2003. — 880 с.
24. Сорокин, П. А. Главные тенденции нашего времени [Текст] / П. А. Сорокин : пер. с англ., сост. и предисл. Т. С. Васильевой. — М. : Наука, 1997. — 351 с.
25. Дорст, Ж. До того, как умрет природа [Текст] / Ж. Дорст. — М. : Б. и., 1968. — 193 с.

ФЕНОМЕН ПРАВА НА ПОЧВЕ ЭКОСОЦИАЛЬНОЙ ДИНАМИКИ

Шефель С. В.

Привлечено внимание к определению содержания феномена права в контексте диалектических изменений в экосоциальной сфере на почве этногенеза. Обосновано доминирование принципа права на жизнь как системообразующего элемента коэволюционных отношений.

Ключевые слова: право, экосоциальная сфера, этногенез, коэволюция.

THE PHENOMENON OF LAW ON THE BASIS OF ECOSOCIAL DYNAMICS

Shefel S. V.

The attention is drawn to the definition of content of the phenomenon of law in the context of dialectical changes in the ecosocial sphere on the basis of ethnogenesis; the domination of the principle of the right to life as a systemcreating element of co-evolutional relationship has been substantiated.

Key words: law, ecosocial sphere, ethnogenesis, co-evolution.

